

Anadili Arapça Olanlara Türkçe Öğretimi

Arapça Açıklamalı ve Uygulamalı

Dr. Hüseyin POLAT

7. Baskı

Hüseyin POLAT

ANADİLİ ARAPÇA OLANLARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ Arapça Açıklamalı ve Uygulamalı

ISBN 978-625-8325-28-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Aralık 2016, Ankara
7. Baskı: Haziran 2022, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Gürler
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

DR. HÜSEYİN POLAT

Dr. Hüseyin Polat, üniversitedeki lisans eğitimini Arap Dili ve Edebiyatı alanında tamamlamıştır. Arap Dili ve Edebiyatı ile Türkçenin yabancılarla öğretilmesi konusunda birçok bilimsel çalışma yapmıştır. Türkiye'deki ve yurt dışındaki üniversitelerde uzun yıllar yabancılarla Türkçe, Türklere de Arapça öğretmiştir. Türkçenin anadili Arapça olanlara öğretilmesi ve Arap Dili ile ilgili iki ayrı alanda yüksek lisans yapan yazar; ayrıca Türkçe Eğitimi, Arapça Öğretmenliği ve Tarih alanlarında üç ayrı doktora yapmıştır.

Yabancılar İçin Rusça Açıklamalı Türkçe Okuma Metinleri "Temel Düzey" (A1-A2), et-Tuhefetu'l-Mulûkiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye (Türk Devleti Konusunda Sultanlara Armağan), Mangışlak'taki Türkmen ve Kırgızlar, Yabancılar İçin Arapça Açıklamalı Türkçe Okuma Metinleri "Temel Düzey" (A1-A2) ve Günahkâr adında kitapları bulunmaktadır.

Yabancı dil öğretimi ve tarih konusunda birçok bilimsel makale yazan ve üniversitelerde idari görevlerde bulunan yazar, üniversitede okutman olarak çalışmaktadır.

ÖNSÖZ

Elinizdeki eserin giriş bölümünde de anlatıldığı üzere Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi yeni olmayıp yüzyıllar boyunca devam etmiştir. Türkçe, yabancı dil olarak ilk defa anadili Arapça olanlara öğretilmiştir. Nitekim elimizdeki en eski yazılı kaynak bu yöndedir. Ancak söz konusu kaynaktan sonra Türkçenin anadili Arapça olanlara öğretimi konusu yeterince önem arz etmemiştir. Bu ihmalin birçok nedeni bulunmaktadır.

Türkçe, özellikle son elli yılda Avrupa dillerini konuşanlara öğretilmeye çalışmıştır. Bu nedenle Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi konusundaki eserlerin büyük bir çoğunluğu başta İngilizce olmak üzere Avrupa dillerini konuşanlara yönelik olmuştur. Anadili Arapça olanlar için hazırlanmış olan eserlerin sayısı oldukça az olup söz konusu eserler de genellikle Araplar tarafından kaleme alınmıştır.

Elinizdeki bu eser, Arap filolojisi mezunu olmasının yanı sıra Türkçenin öğretimi konusunda doktora derecesinde çalışmalar yapmış, uzun süre Türkçeyi anadili Arapça olanlara öğretmek üzere uygulamada yetkinlik kazanmış bir yazar tarafından kaleme alınmıştır. Eser, tam anlamıyla bir ders kitabı olmayıp ders kitabının üstünde kuşatıcı bir hüviyete sahiptir. Türkçeyi öğrenmek isteyen ve anadili Arapça olan bireylerin yararlanabilecekleri bir kitap olmasının yanı sıra Türkçeyi anadili Arapça olanlara öğreten öğretmenlere de yol gösterici çok önemli bir rehber niteliğindedir.

Eserde, Türkçenin tarihi gelişim süreci ele alındıktan sonra Türkçe ve Arapça; dilbilgisi sesbilgisi, cümle bilgisi ve şekil bilgisi bakımından incelenmiştir. Bu sayede anadili Arapça olan bireylerin Türkçeyi öğrenirken karşılaşılabilecekleri zorluklar uygulamalı olarak gösterilmiştir. Ayrıca Türkçenin ana dili Arapça olanlar tarafından öğrenilmesi sırasında ortaya çıkabilecek sorunların giderilmesine yönelik uygulamalara yer verilmiştir. Eserin hacmi dolayısıyla özellikle yazılı ve sözlü anlatım uygulamalarında konuların başında birkaç örnek göstermekle yetinilmiştir.

Eserin verimli bir şekilde kullanılabilmesi için uygulama bölümlerindeki alıştırmaların çoğaltılması uygun olacaktır. Söz konusu alıştırmalara yönelik olarak da tarafımızca hazırlanmış olan diğer çalışmaların takip edilmesi önerilebilir.

Eserin hazırlanması sırasında yer ve zaman tasarrufu amacıyla bazı kısaltmalara gidilmiştir. Bu kısaltmalardan bazıları şunlardır:

I: ı, i, u, ü; A: a, e; D: d, t; Thk. Tahkik; Ö. Ölüm; MS. Milattan Sonra; MÖ. Milattan Önce, TÖMER: Türkçe Öğretim Merkezi

Bu eseri, hazırlanışı sırasında yoğun çalışmalarım nedeniyle kendileriyle yeterince ilgilenemediğim çocuklarım Ayşe, Alican ve Damla'ya ithaf ediyorum.

2017

Dr. Hüseyin Polat

ÖNERİLER (المقترحات)

-Türkçe ve Arapçadaki dilbilgisi konularının benzer ve farklı yönlerinin kavranması özellikle anadili Arapça olan bireyler için oldukça önemlidir. Bu nedenle eserde, örnekleri verilen fiil çekimlerinin zenginleştirilmesi gerekir. Arapçada güçlü olan fiil çekimi sistemi sayesinde anadili Arapça olan bireyler fiil çekimi alışkanlığını kazanmış haldedirler. Türkçedeki fiil çekimlerini onların zihinlerindeki bu kazanımlardan yararlanarak kavratmak mümkündür.

-Türkçenin dilbilgisini, anadili Arapça olan bireylere kavratmak oldukça zor bir durumdur. Bu nedenle tarafımızca hazırlanmış olan Türkçe dilbilgisi alıştırmaları ve diğer çalışmalarından yararlanılması önerilmektedir.

-Bu eserde, yabancı dil öğretiminde temel olan okuma, yazma, konuşma becerilerine yönelik birer örnek verilmiştir. Söz konusu becerileri geliştirmeye yönelik tarafımızca hazırlanmış olan diğer eserlerden yararlanmak yerinde olacaktır.

-Bilimsel olarak yapmış olduğumuz çalışmalar ve uygulamalar sonucunda Anadili Arapça olan bireylerin Türkçe öğrenirken dilbilgisinin yanı sıra konuşma ve yazmada da çok fazla zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle elinizdeki bu kitabın her başlığının sonunda yazma ve konuşmaya yönelik konular verilmiştir. Söz konusu başlıkların mümkünse tamamının yazılı ve sözlü olarak uygulanması gerekir.

-Anadili Arapça olan bireyler, alfabe farklılığından dolayı dikte yazmada oldukça zorlanmaktadır. Bu nedenle mutlaka sık sık dikte yazdırılması uygun olacaktır.

-Anadili Arapça olan bireylerin en fazla zorlandıkları konulardan birisi de sözlü anlatımdır. Arapçadan Türkçeye geçen binlerce kelime anadili Arapça olan bireylerin Türkçe konuşmalarında, karşımıza olumsuz aktarım olarak çıkmaktadır. Bu sorunu çözebilmek için de konuşma sırasında temel düzeyden başlayıp ileri düzeylere kadar bıkmadan yanlışları ısrarla düzeltmeye çalışmak gerekmektedir. Çünkü belleğe yazılı bir kaydı silip yenisini yazmak zordur. Üstelik anadili Arapça olan bireyler Türkçe öğrenirken kendi anadillerini bir tarafa atmayıp günlük hayatta kullandıkları için Türkçede bulunan Arapça bir kelimeyi seslendirirken ikilem yaşayabilmektedirler.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
ÖNERİLER.....	iii
TÜRKÇENİN TARİHÇESİ (تاريخ اللغة التركية)	1
A. Türk Dilinin Tarihi Gelişimi (Eski ve Orta Türkçe Dönemi- XV.) (تطور اللغة التركية تاريخيا من البداية حتى العصر ١٥).....	2
B. Türk Dilinin Tarihi Gelişimi (Yeni Türkçe Dönemi XV.-XX.) (تطور اللغة التركية تاريخيا بين العصر ١٥ والعصر ٢٠).....	6
TÜRKÇE İLE ARAPÇANIN KARŞILAŞTIRILMASI	11
HARF (الحروف الهجائية في اللغة التركية والعربية).....	11
Harflerle İlgili Uygulamalar	14
SES YAPILARI (البنية الصوتية للغة التركية والعربية)	15
Ses Yapılarıyla İlgili Uygulamalar	28
KELİME (الكلمة في اللغة التركية والعربية).....	29
Kelimelerle İlgili Uygulamalar.....	30
İSİM (الاسم في اللغة التركية والعربية).....	31
İsimlerle İlgili Uygulamalar.....	31
CİNSİYET (الجنسية في اللغة التركية والعربية)	32
İsimlerdeki Cinsiyetle İlgili Uygulamalar.....	34
İSİMLERDE ÇOĞUL (الجمع في اللغة التركية والعربية).....	35
İsimlerdeki Çoğullarla İlgili Uygulamalar.....	38
SIFATLAR (الصفة في اللغة التركية والعربية).....	39
Sıfatlarla İlgili Uygulamalar	44
AD DURUM EKLERİ (حروف الجر)	45
1. Adın Yalın Durumu (سم النكرة - حالة التجريد).....	46
2. Belirtme Durumu (المفعول به - حالة المفعولية)	46
3. Yönelme Durumu (حروف الجر "إلى، عن، على، حتى، ل" - المفعول إليه).....	48
4. Bulunma Durumu (حروف الجر "في، على، ب" - المفعول فيه).....	50
5. Çıkma Durumu (حروف الجر "عن، من" - المفعول منه).....	51
6. Tamlayan Durumu (الإضافة - حالة الإضافية).....	52
7. Eşitlik Durumu (التمييز).....	54
8. Araç Durumu (حروف الجر "ب، مع" - المفعول معه).....	55

9. İyelik Ekleri (لواحق الملكية).....	57
Ad Durum Ekleriyle İlgili Uygulamalar	60
1. Dilbilgisi Uygulamaları	60
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	64
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	66
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	67
FİİL VE FİİLLERDE ZAMANLAR (الفعل والأزمنة الفعلية).....	71
A. BASİT ZAMANLAR (صیغ الأفعال البسيطة).....	72
1. Şimdiki Zaman (صيغة الزمن الحالي).....	72
Şimdiki Zamanla İlgili Uygulamalar	79
1. Dilbilgisi Uygulamaları	79
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	80
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	83
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	85
2. Belirli Geçmiş Zaman (صيغة الزمن الماضي الشهودي).....	86
Belirli Geçmiş Zamanla İlgili Uygulamalar.....	92
1. Dilbilgisi Uygulamaları	92
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	94
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	96
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	98
3. Gelecek Zaman (صيغة زمن المستقبل).....	99
Gelecek Zamanla İlgili Uygulamalar	105
1. Dilbilgisi Uygulamaları	105
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	106
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	108
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	109
4. Belirsiz Geçmiş Zaman (صيغة الزمن الماضي النقلي).....	110
Belirsiz Geçmiş Zamanla İlgili Uygulamalar	116
1. Dilbilgisi Uygulamaları	116
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	118
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	120
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	121
5. Geniş Zaman (صيغة الزمن للمضارع).....	122
Geniş Zamanla İlgili Uygulamalar.....	130
1. Dilbilgisi Uygulamaları	130
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	132
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	134

4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	135
6. Emir Kipi (صيغة فعل الأمر).....	136
Emir Kipiyle İlgili Uygulamalar.....	140
1. Dilbilgisi Uygulamaları.....	140
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	141
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	143
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	144
7. İstek Kipi (الصيغة الالزامية).....	145
İstek Kipiyle İlgili Uygulamalar.....	149
1. Dilbilgisi Uygulamaları.....	149
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	151
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	153
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	154
8. Dilek Kipi (صيغة الفعل الالزامي).....	155
Dilek Kipiyle İlgili Uygulamalar.....	159
1. Dilbilgisi Uygulamaları.....	159
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	160
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	162
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	163
9. Şart Kipleri (صيغ الشرط).....	164
Şart Kipiyle İlgili Uygulamalar.....	179
1. Dilbilgisi Uygulamaları.....	179
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	180
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	182
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	183
10. Gereklilik Kipi (Şimdiki ve Gelecek Zaman İçin) (الفعل الوجوبي لزمان الحالى والمستقبل).....	184
Gereklilik Kipiyle İlgili Uygulamalar.....	188
1. Dilbilgisi Uygulamaları.....	188
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	189
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	191
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	192
11. Yeterlilik Fiili (Şimdiki ve Gelecek Zaman İçin) (فعل الإقتداري لزمان الحالى والمستقبل).....	193
Yeterlilik Kipiyle İlgili Uygulamalar.....	199
1. Dilbilgisi Uygulamaları.....	199
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	200
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	202

4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	203
12. –İmek (olmak) Fiili	
(فعل الكينونة – فعل كان – أصبح، صار – الجملة الاسمية – الضمائر الخبرية)	204
-İmek Fiiliyle İlgili Uygulamalar	214
1. Dilbilgisi Uygulamaları	214
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	215
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	218
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	219
B. BİRLEŞİK ZAMANLAR (صیغ الأفعال المركبة).....	220
A. Hikâye Birleşik Zamanlar (صیغة الحكاية)	220
1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi (صیغة حكاية الزمن الحالي)	220
2. Geniş Zamanın Hikâyesi (صیغة حكاية لزمان المضارع).....	226
3. Gelecek Zamanın Hikâyesi (صیغة حكاية لزمان المستقبل).....	233
4. Belirsiz Geçmiş Zamanın Hikâyesi (حكاية لماضي النقلي).....	238
5. Dilek Kipinin Hikâyesi (الحكاية لفعل الإلتزامي).....	242
6. Şart Kipinin Hikâyesi (صیغة الحكاية لفعل الشرط).....	246
7. Gereklilik Kipinin Hikâyesi (صیغة الحكاية لفعل الوجودي).....	247
8. Yeterlilik Fiilinin Hikâyesi (صیغة الحكاية لفعل الإقتداري).....	250
Hikâye Zamanlarla İlgili Uygulamalar	261
1. Dilbilgisi Uygulamaları	261
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	264
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	266
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	267
B. Rivâyet Birleşik Zamanlar (صیغة الرواية للأفعال المركبية).....	268
1. Şimdiki Zamanın Rivâyeti (صیغة الرواية لزمان الحالي)	268
2. Geniş Zamanın Rivâyeti (صیغة الرواية لزمان المضارع).....	273
3. Gelecek Zamanın Rivâyeti (صیغة الرواية لزمان المستقبل).....	279
4. Belirsiz Geçmiş Zamanın Rivâyeti (صیغة الرواية للماضي النقلي).....	284
5. Dilek Kipinin Rivâyeti (صیغة الرواية للفعل الإلتزامي).....	288
6. Şart Kipinin Rivâyeti (صیغة الرواية لفعل الشرط).....	291
7. Gereklilik Kipinin Rivâyeti (صیغة الرواية لفعل الوجودي).....	294
8. Yeterlilik Fiilinin Rivâyeti (صیغة الرواية لفعل الإقتداري).....	299
Rivâyet Zamanlarla İlgili Uygulamalar	308
1. Dilbilgisi Uygulamaları	308
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	312
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	316
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	318

TEZLİK FİİLLERİ (أفعال المقاربة، التعجيلية، الإسراع).....	319
SÜRERLİLİK FİİLLERİ (أفعال الإستمرارية).....	319
YARDIMCI FİİLLERİ (أفعال المساعدة).....	319
Tezlik, Sürerlilik, Yardımcı Fiiller ve Zamirlerle İlgili Uygulamalar	321
1. Dilbilgisi Uygulamaları	321
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	322
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	326
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	327
YAPIM KONUSU (الصيغة الفعلية والصرف).....	328
1. Fiilden Fiil Yapma	328
2. Fiilden İsim Yapma	329
3. İsimden İsim Yapma.....	330
4. İsimden Fiil Yapma	331
Yapım Konusuyla İlgili Uygulamalar.....	333
1. Dilbilgisi Uygulamaları	333
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	339
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	341
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	342
FİİLLERDE ÇATI (الصيغة الفعلية وأنواع الأفعال).....	343
1. Edilgen Çatı (فعل المجهول)	343
2. Ettirgen Çatı (تعدية الأفعال)	344
3. İşteş Çatı (مصدر المشاركة).....	345
4. Dönüşlü Çatı (مصدر المطاوعة).....	345
Fiillerdeki Çatılarla İlgili Uygulamalar.....	346
1. Dilbilgisi Uygulamaları	346
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	349
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	351
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	352
SÖZ DİZİMİ (SENTAKS) (النحو)	353
Sözdizimiyle İlgili Uygulamalar.....	373
1. Dilbilgisi Uygulamaları	373
2. Okuma-Anlama Uygulamaları.....	383
3. Dinleme-Anlama Uygulamaları.....	385
4. Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları.....	386
ANLAM BİLGİSİ (علم المعاني).....	387
ARAPÇA VE TÜRKÇE DİLBİLGİSİNDEKİ ORTAK	
YÖNLER (القواعد المشتركة).....	387

ARAPÇANIN TÜRKÇE DİLBİLGİSİNDEN FARKLI OLAN YÖNLER (القواع المختلفة).....	388
SONUÇ (النتيجة).....	389
KAYNAKÇA (المصادر العلمية).....	390
DİNLEME-ANLAMA METİNLERİ (النصوص لفهم المسموع).....	395

TÜRKÇENİN TARİHÇESİ (تاريخ اللغة التركية)

Dünyadaki milletlerin ilk ortaya çıktıkları yerlerdeki belirsizlik gibi dillerin doğuş yerleri konusunda da kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Türklerin tarih sahnesinde yerlerini aldıkları konum ve zaman kesin olarak bilinmediği için Türkçenin ilk kullanıldığı yer ve zaman belirsizliğini korumaktadır. Bu konuda yapılan tüm yorumlar tahminden ibarettir.

Türkçenin en eski kaynaklarından bahsederken burada kastedilen en eski yazılı kaynaklar olup en eski sözlü kaynakları tespit etmek mümkün olmamıştır. Türkçenin, bilinen ve en eski olduğu kabul edilen yazılı kaynakları Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongin, Küli Çor gibi Göktürk anıtlarıdır. Bu anıtlardaki yazılar 1893 yılında Danimarkalı Vilhem Thomsen tarafından çözülmüştür. Göktürk alfabesi ya da Runik yazı sistemi ile taşlara yontularak oluşturulan bu kitabeler dışında elimize geçen daha eski yazılı bir belge bulunmamaktadır. Bu nedenle Göktürk alfabesinin Türkler tarafından ilk defa ne zaman kullanıldığını tahmin etmek de zorlaşmaktadır. Ancak bu alfabenin 744 yılında Göktürk Devleti'nin yıkılmasına kadar kullanıldığı bilinmektedir. Bütün bu bilgiler ışığında Türkçenin Göktürkler zamanından beri kullanıldığı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda Türkçenin Runik alfabesinin yanı sıra İran alfabelerinden olan Sogd ve Türk boylarından olan Uygur alfabesinin yanı sıra Mani alfabesinde yazıldığı ortaya çıkmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus Türklerin söz konusu alfabe sistemlerini kullanırken bu alfabe sistemlerini Türkçeye uyarladıklarının göz ardı edilmemesidir.

Diğer yandan tarihte Çin'den Avrupa'nın ortalarına kadar uzanan bir geçmişe sahip olan Türkler, içinde buldukları ya da komşu oldukları milletlerin ve ülkelerin kültürlerinden etkilendikleri için Türkçe; Hint, Ermeni, Kiril, Latin, Grek, Arap, İbrani gibi yeryüzündeki temel dillerin alfabeleriyle de yazılıp okunmuştur (Gülensoy, 1995:122-141; Konanov, 1956:16-17).

Dünyadaki diller, dilciler tarafından yapıları ve kökenlerine göre bazı sınıflamalara tabi tutulmuştur. Bu sınıflamada Türkçe, kaynağı bakımından Ural-Altay dil ailesinin Altay kolundadır. Yapısı bakımından ise sondan eklemeli bir dildir.

Altay dil grubu da kendi arasında çeşitli kollara ayrılmaktadır. En eski Altay dilinde Moğolca ve Türk dilleri ortak kullanılmaktaydı. Moğolca daha sonra ayrılarak başlı başına bir grup oluşturmuştur. Bu nedenle günümüz Türkçesinde ve Türk lehçelerindeki bazı harfler Moğolca ve Çuvaşçada değişiklik göstererek mutasyona uğramıştır. Türk dilcileri bu durumu Rotasizm ve Lambdaizm olarak açıklamaktadırlar. Rotasizm, Türkçedeki “z” sesinin Çuvaşça ve Moğolcada “r” sesine dönüşmesini, Lambdaizm ise Türkçedeki “ş” sesinin Çuvaşça ve Moğolcada “ı” sesine dönüştüğünü göstermektedir

Altay dillerindeki diğer benzerlikler de şöyledir:

1. Ses özellikleri bakımından Altay dillerinin tamamında ünlü uyumu söz konusudur.
2. Kelime çift ünsüzle başlamaz.
3. Bu dillerin hepsi de sondan eklemeli olup örnek bulunmamaktadır.
4. Kelimelerde cinsiyet yoktur.
5. İsimler yalın hâldeyken eksizdirler.
6. Bazı özel durumlar dışında sayı sıfatlarından sonra gelen isimler tekil hâlde olup ayrıca çoğul eki almamaktadır.
7. Cümle yapısı açısından bakıldığında şiir ve edebî zorunluluk dışında genelde özne fiilden önce gelmektedir.
8. Tamlayan tamlanandan önce gelmektedir.
9. Yeni kelime türetmeleri sabit bir kök kelime üzerine getirilen soneklerle yapılmaktadır.
10. Kelimelerin başında ñ (ng), l, r ünsüzleri yoktur.
11. Bu grupta yer alan Türkçe dışındaki dillerde rotisizm (r'leşme) görülmektedir. Türkçedeki "z" sesi Moğolcada, Tunguzcada ve Çuvaşçada "r" sesine dönüşmektedir.
12. Bu grupta bulunan Türkçe dışındaki dillerde lambdaizm (l'leşme) görülmektedir. Türkçedeki "ş" ünsüzü Moğolcada ve Çuvaşçada "l" ünsüzüne dönüşür (Caferoğlu, 2001:20-50).

A. Türk Dilinin Tarihî Gelişimi (Eski ve Orta Türkçe Dönemi- XV.)

(تطور اللغة التركية تاريخياً من البداية حتى العصر ١٥)

Günümüzde Türkçe veya Türk Dili olarak ifade edilen Türkçe, eskiden Türk-Tatar Dilleri şeklinde anılmaktaydı. Türklerin atalarının Hunlar olduğu kabul edilirse Türkçenin tarih içinde çok geniş bir coğrafyada konuşulmuş olacağı şüphesizdir. Yine bu noktadan hareketle Türkçenin Ana Hun Dilinden veya diğer bir ifadeyle Ana Altaycadan türemiş olduğu düşünülebilir. Ana Altaycadan kopmanın Milâttan sonra II. yüzyılda olabileceği de dilciler tarafından ifade edilmektedir. Bu görüşe göre Ana Altayca coğrafik konum itibarıyla çeşitli bölgelere ayrılmıştır. Batı Ana Altayca zamanla bugünkü Çuvaşçayı, Kuzey Ana Altayca bugünkü Yakutçayı, Doğu Ana Altayca ise Türk ve Tatar dillerini oluşturarak onlara kaynaklık etmiştir.

Türkçeye ilgili ilk yazılı metinlere Küli Çor (MS 712), Bilge Tonyukuk (MS 726) ve Bilge Kağan (MS 735) anıtlarında rastlanmaktadır. Bu anıtların tamamı da Türkçenin ilk evresi kabul edilen Göktürkçeye aittir. Anıtlardaki toplam kelime sayısı altı bin civarındadır.

Türkçenin eski dönemlere ait olan yapısı ve gelişim sürecini özellikle eski Çin yıllıklarından çok kısıtlı ölçüde de olsa takip etmek mümkündür.

Özellikle XVIII. yüzyıldan itibaren süregelen ve günümüzde daha fazla ivme kazanan arkeolojik kazılar da eski Türk kültürü ve Türkçe hakkında ipuçları vermektedir. Arkeolojik kazılardan anlaşıldığına göre eski Türkçe, Runik yazısıyla yazılmaktaydı. En son bilgiler ışığı altında Türkçenin yazılı tarih yaşınının 2500-3000 yıl olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu konudaki tartışmalar hâlâ sürmektedir. Türkçenin yaşınının 9000 olduğunu savunan dilciler de bulunmaktadır.

Türkçe MS II. yüzyıla gelinceye kadar birçok değişikliğe uğramış ve bu yüzyılda kesin şeklini almaya başlamıştır. Caferoğlu, Türkçenin dönemlerini Altay, En Eski Türkçe, İlk Türkçe, Eski Türkçe, Orta Türkçe, Yeni Türkçe, Modern Türkçe olmak üzere yedi ana başlık altında ele almıştır (2001:51-52). Ancak yaygın görüşe göre Türkçe üç ana döneme ayrılmaktadır:

1. Türkçenin İlk Dönemi

Bu dönem, Türkçenin karanlık dönemlerinden XIII. yüzyılın başlarına kadar olan süreyi içermektedir. Kimi dilciler bu dönemi de kendi arasında üçe ayırmaktadırlar.

a. Ana Altayca

Kök dilin hüküm sürdüğü dönemdir. Günümüzde, Rusya Federasyonu'nun içinde yer alan ve Sibiry'a'nın güneyinde bulunan Altay Dağları'nda yaşayan halk arasında konuşulan bir dildi. Bu dil ana (kök) dil olarak uzun bir süre konuşulduktan sonra zamanla değişik kollara ayrıldı. Bazı görüşlere göre Japonca, Korece, Moğolca, Çuvaşça, Ana Türkçe bu Ana Altay dilinden türemiştir. Bu grup teorik bir gruptur. Ana Altay dillerinden türeyen dillerin bazı ortak yanları şunlardır:

- Hepsinde de ünlü uyumu bulunmaktadır.
- Hiçbir şekilde cinsiyet bulunmamaktadır.
- İngilizce ve Arapçada olduğu gibi isimlerin başında artikel (belirtme eki) bulunmamaktadır.
- Fiil ve isim çekimleri soneklerle yapılmaktadır.
- İsim çekimlerinde iyelik ekleri bulunmaktadır.
- Sıfatlar isimlerden önce gelmektedir.
- Yardımcı fiil olarak “olmak, imek” kullanılmaktadır. Oysa Hint-Avrupa dillerinde ise buna karşılık olarak “sahip olmak” yardımcı fiili bulunmaktadır.
- Soru için ayrı bir ek bulunmaktadır.
- İsim çekimlerinin yalın hâlinde ek bulunmamaktadır.

- Cümle kuruluşunda özne fiilden önce gelmekte ve çoğunlukla başta bulunmaktadır. Fiil ise sonda bulunmaktadır.

2. Ana Türkçe

Bu dönem de Ana Doğu Altayca ve Ana Batı Altayca olarak ikiye ayrılmaktadır.

Ana Doğu Altayca

Bugünkü Moğolca, Korece, Japonca ve Ryu Kyu dillerinin temelini oluşturmaktadır.

Ana Batı Altayca

Çuvaşça ve Yakutçanın da içinde bulunduğu Türk lehçelerinin kaynağıdır.

3. Ön Türkçe (MÖ VII–MS II.)

Bu dönemde Türkçe artık lehçelere ayrılmaya başlamıştır. Türkçedeki bazı sesler de lehçelere göre değişiklik göstermektedir.

Mesela Doğu Türkçesi'nde (Hunlar, Tabgaçlar, Göktürkler, Uygurlar, Sabarlar, Hazarlar) “z”, “ş” sesleri kullanırken Kuzey Türkçesi'nde (Ogurlar, Bulgarlar, Çuvaşlar) “z” sesi yerine “r” sesi, “ş” sesi yerine ise “l” sesi kullanılmaktaydı.

4. Eski Türkçe (VI-IX.)

Bu dönem de kendi arasında çeşitli dönemlere ayrılmaktadır.

a. Eski Batı Türkçesi

Eski Bulgar Türklerinin ve Çuvaşların konuştuğu Türkçedir.

b. Eski Doğu Türkçesi

Eski Bulgar Türklerinin ve Çuvaşların dışında kalan Türk lehçeleridir. Bu dönem de kendi arasında üç zaman dilimine ayrılmaktadır:

1. Göktürkçe Dönemi (MS 552-745)

Göktürk alfabesinde 38 harf bulunmaktadır. Bunlardan altısı ünlüdür. Göktürk yazısı sağdan sola veya yukarıdan aşağıya doğru yazılırdı.

2. Uygurca Dönemi (MS 745-845)

Uygurlar MS 745 yılında Göktürk hânedanlığına son vermişlerdir. Göktürklerin devamı olup onların kültürleri ve uygarlıkları üzerinde yaşıyorlardı. Hatta onların yazılarını da kullanıyorlardı. Ancak MS 845 yılında Kırgızlar tarafından ortadan kaldırılınca çeşitli dinlere girmişlerdir. Uygurlar; Budizm, Manihaizm ve Nesturî dinlerini benimsemişlerdir. Bu dinî hayat içinde Maniheizmin etkisiyle Sogd alfabesine dayalı bir alfabe ortaya koymuşlardır.